

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І. Р., Городенська К. Г. Теоретична морфологія української мови. Київ: Унів. вид-во «Пульсари», 2004. 400 с.
2. Іздрік Ю. Меланхолії. Львів: В-во Старого Лева, 2019. 311 с.
3. Іздрік Ю. Після прози. Чернівці: Книги – XXI, Meridian Czernowitz, 2013. 232 с.
4. Сучасна українська літературна мова: Морфологія / за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1969. 583 с.

Джумак Ірина
Науковий керівник – доц. Бородіца Світлана

МОДЕРНІСТСЬКИЙ ДИСКУРС ПОЕТИЧНОЇ ЗБІРКИ «УПРОДОВЖ СНІГОПАДУ» ІГОРЯ РИМАРУКА

Постановка проблеми. Постать Ігоря Римарука є однією з найяскравіших серед поетичного покоління вісімдесятих років ХХ ст. Його творчість прочитуємо як виразний приклад майстерного володіння словом. Інтелектуальна поезія Ігоря Римарука відзначається витонченою ускладненістю змісту, метафоричною образністю та майстерною відшліфованістю форми. Творчість поета, як зазначає Ніна Анісімова, нелегко розкодувати, оскільки вона адресована передусім філологам та естетам. Це зауважують дослідники творчого доробку Ігоря Римарука: Ірина Комаренець, Ніна Анісімова, Ярослав Голобородько, Ірина Щепна та ін. Більшість наукових студій присвячені аналізу найвідомішої його збірки «Діва Обида», водночас є численні рецензії на неї та окремі спогади сучасників про митця. Відтак актуальність нашої роботи зумовлена відсутністю ґрунтовного дослідження поетичної збірки «Упродовж снігопаду» Ігоря Римарука та її модерністського дискурсу.

Мета статті: окреслити й проаналізувати модерністські домінанти в поетичній збірці «Упродовж снігопаду» Ігоря Римарука.

Виклад основного матеріалу. Лірика вісімдесятників в українській літературі репрезентує функціонування пізнього модерністського дискурсу. Наприкінці ХХ століття вони випродукували власну мистецьку філософію та неповторну естетичну модель літературного розвитку, синтезувавши напрацювання попередників. У цьому аспекті Ігор Римарук разом з іншими поетами того часу – В. Герасим'юком, І. Малковичем, В. Голобородьком, М. Григорівим, В. Кордуном, М. Воробйовим, В. Цибульком та ін. – представники національної складової пізнього поетичного модерну, для якого характерна єдність національної традиції, герметизм, елітарність, антиідеологічність, ірраціоналізм, естетизм, синхронне існування різних часових площин, езотеризм, сугестивність [1, с. 4].

Домінантним дискурсом у творчості вісімдесятників стає екзистенціалізм, що прийшов на заміну соцреалізму. Спираючись на праці західноєвропейських мислителів, пізні модерністи переглянули погляди на дійсність та місце людини у світі, таким чином посиливши у своїй творчості особистісне начало, актуалізувавши онтологічні та екзистенційні мотиви [1, с. 78]. Тому лірика Ігоря Римарука наповнена мотивами страху, печалі, самотності, тиші, порожнечі. Заразом вона має і свою специфіку, як наприклад: усамітнення для автора є власним вибором, бо ця приреченість на самоту – особистісний шлях для віднайдення істини.

Загальна настроєвість лірики Ігоря Римарука сумовито-печальна та водночас одухотворено-вітаїстична [1, с. 7]. Скажімо, поезія «Усміхнись!..» подає реципієнтові оптимістичний посыл, але під час читання він усвідомлює, що це може бути хіба сміх крізь сльози, бо ліричний герой не має причин для радості, його оточує порожній причал, гірка тиша. Заклик автора усміхнутись звучить, як прохання не здаватись, терпіти, проганяти тінь печалі, що оточила ліричного героя. Ігор Римарук у цьому поетичному тексті показав сувору реальність своєї історичної епохи: «Цим століттям / вже й болю замало» [3, с. 65]. Загалом у його творчості часто зустрічаємо образ ХХ століття, наповнений негативними конотаціями: «вік хіросім» [3, с. 13], «тисячорукий вік» [3, с. 73], «мовчать віки» [3, с. 14], «двадцятий, переступний вік» [3, с. 62], «прорвані віки» [3, с. 20].

Пройняті мотивами самотності й порожнечі поезії «Двадцятилітній», «Скляне життя» представляють дві різні світоглядні площини – до та після усвідомлення жорстокості життя.

Поезія «Двадцятилітній» – зазірання в минулу безтурботність людини, яка вже сповна пізнала життєві поневіряння. Ліричний герой ще не обтяжений турботами життя, не замислюється, навіщо все відбувається, що чекає його попереду; він легко долає труднощі, дні його кольорові, проте вже закрадаються нотки тривоги в символічних образах німоти, що підступає до слова, та друга, який іще живий. Поезія «Скляне життя» написана у формі потоку свідомості, де автор свідомо відмовився від розділових знаків, великих літер, спонукаючи в такий спосіб читача самостійно відчути ритм вірша та підкреслюючи неоднозначність трактування поезії, її полісемантичність та образну складність. На певних смислових особливостях деяких слів та рядків Ігор Римарук акцентував через використання сходиноквої будови вірша. Ліричний герой живий, проте його життя ніби несправжнє – фортеця не власна, «вапно осідає в суглобах» [3, с. 96] і «квітка скляна зацвітає морозом» [3, с. 96], та й сам він із часом стає скляним. Додаткової експресії цій поезії додає раптовий обрив фрази: «ти живий ти скляний ти смієшся гово...» [3, с. 96].

У поезії «Трепета», позначеній сумною настроєвістю та апокаліптичними мотивами, знаходимо згадки про Страшний суд та чимало метафоричних образів: «обвалюється спокій, / мов стіна», «уже не крик, а тиша / розпина», «опадають лиця» [3, с. 13], «тліє біль» [3, с. 14]. Як бачимо, ледь не кожен поетичний рядок пройнятий екзистенційними мотивами розчарування, страху, болю.

Лірика Ігоря Римарука демонструє особливий метафоричний стиль. Вже з виходом перших його збірок літературознавці відзначали ускладнений, насичений смислами, підтекстами, асоціативний стиль молодого поета. Більшість авторських метафор позначені експресивністю, синтезом зорових та звукових образів [1, с. 9]. Ігор Римарук мав здатність знаходити нові неочікувані смислові відтінки, які ускладнюють сприйняття його поезії та водночас роблять її особливою та неповторною. Деякі вірші наскрізь метафоричні: читаючи «Чуєш? – сіно шемрає в траві...» віднаходимо оригінальні авторські метафоричні конструкції, що чітко ілюструють художній стиль автора: «на *денці плетених долонь / роздуває жабра мегаполіс!*», «відтинаєш час, але не муку / словом, що розкладене, як ніж, / на колодку смислу й лезо звуку», «розігрієм / сургучеві темні небеса»; «ребра трав / і хребет рибини воскової» [3, с. 15].

Як зазначає Ніна Анісімова, Ігор Римарук володів почерком «книжника» та «вивершеною стилістичною вправністю письма, світ його поезії сповнений історичними та літературними образами й ремінісценціями» [2, с. 79]. Автор, як і решта пізніх модерністів, не уникав використання нових зображальних прийомів у сфері графіки тексту. Деякі поезії збірки «Упродовж снігопаду» свідомо написані зовсім без розділових знаків, або ж вони концептуально використовуються лише один раз (цикл «Ризькі вечірні портрети», «Імпровізація II», «Скляне життя»). Такий прийом дозволяє читачу самостійно розставити смислові та ритмічні акценти, особливо підкреслює багатозначність і складність інтелектуальної поезії Ігоря Римарука. Окрім цього, автор практикував використання різних, часто виняткових, віршових форм, поєднуючи традиційну, стовпчикову і сходиноквою форми:

Дві безодні: груди в груди... Смертний протягуки з пліч у вись порожню видуває [3, с. 76].

Такі експерименти з формою дозволяли поетові акцентувати на потрібних словах чи реченнях, що при звичайному (лінійному) розташуванні зробити набагато важче.

Висновки дослідження. Поетична збірка «Упродовж снігопаду» Ігоря Римарука увібрала в себе такі основні риси пізнього модернізму, як герметизм, елітарність, естетизм, метафоричність, тяжіння до екзистенціалізму (мотиви самотності, страху, порожнечі). Водночас автор свідомо вдавався до характерного для модернізму експериментування у сфері графіки тексту, увиразнюючи його відмовою від розділових знаків, що дозволяє читачеві самостійно вибрати інтонацію відповідно до змісту, завдяки чому поетичний текст, метафорично ускладнений, розкодовується кількарівнево.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анісімова Н. П. «І заніміє поруч слово – мій духівник і мій наглядач»: деякі аспекти модерністичної поетики Ігоря Римарука. Дивослово. 2003. №5. С. 4-9.

2. Анісімова Н. П. Пізній поетичний модернізм як естетичний феномен. Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Філологічні науки. Вип. 1. Бердянськ: БДПУ, 2014. С. 74-81.
3. Римарук І. М. Упродовж снігопаду. Київ: Молодь, 1988. 120 с.